

Началото е в Германския Райх. Концентрационните лагери на територията на Германия 1933-1945 г.

Скоро след идването на Адолф Хитлер на власт през 1933 г. в Германия започват да се появяват първите концентрационни лагери. Целта им е изолация, робска експлоатация и унищожаване на лица, обявени от нацистите за врагове на държавата и на германската нация. Те са институции на германската държава, финансирани от германското правителство чрез централните институции на СС. В основата на създаването на лагерите е „извънредната наредба за опазване на нацията и държавата“ от 28 февруари 1933 г. Изпращането в концентрационен лагер става без съдебна заповед и за неопределен период от време. Лагерите са разположени на удобни места, близо до големи производствени предприятия или кариери, където затворниците работят робски. В началото работата в лагерите се възприема като средство за превъзпитание.

Изпращането в концентрационен лагер става без съдебна заповед и за неопределен период от време.

В годините 1940-1945 тя става един от начините за убиване. Гладни, болни, всеки ден сред крясъци, бой и ритници, независимо от времето, затворниците са принудени да работят с нечовешки усилия. В лагерите няма впрегатни животни, всички най-тежки дейности, включително тегленето на каруци, се извършват от затворниците. Наказвани са за най-малките провинения. Сред най-често прилаганите наказания е боят с камшик – извършва се на специално „магаре“, към което привързват затворника. Най-малкото наказание е 25 удари с камшик, при по-голям брой удари затворниците често умират. Друго наказание е „стълбът“ (висене с усукани ръце на прикрепени към тавана куки). Наказвани са също със затваряне в бункер и гладна смърт (Дахау, Аушвиц). Гладът е едно от най-големите изпитания за затворника. От недохранване някои затворници се подуват, други стават ужасяващо мършави. Заради недохранване хората в лагерите стават жертва на различни заболявания, телата им се покриват с огромни гнойни рани, страдат от кожни заболявания, болести на червата и стомаха. В повечето лагери се извършват псевдомедицински опити, например в Дахау са създадени т.нар. опитни станции, в които германски лекари провеждат псевдонаучни експерименти върху здрави затворници. Заразяват ги с малария, флегмон,

хепатит, туберкулоза. За целите на авиацията се провеждат изследвания в камери с въздух под налягане, както и замразяване на затворници. По време на силни студове върху дървени носилки се поставят голи затворници, по няколко наведнъж. Завързани ги изнасят навън в продължение на много часове (обикновено през нощта). Остават там, докато загубят съзнание. След това лекарите пристъпват към изследване на кръвта и урината. Понякога се правят опити да бъдат върнати към живот, което неколнократно завършва с успех. При други експерименти на затворниците не се дава храна в продължение на две седмици, като едновременно биват принудени да пият солена, морска вода. От опитите в камерата под налягане са останали ужасяващи снимки, направени с цел да се уловят реакциите на човек при резки промени в налягането. В Равенсбрюк върху затворнички, предимно млади жени от Полша, се извършват псевдомедицински експерименти, при които се отрязват части от костите на краката.

Гладни, болни, всеки ден сред крясъци, бой и ритници, независимо от времето, затворниците са принудени да работят с нечовешки усилия.

Всеки концентрационен лагер има плац, където се провеждат проверки в продължение на часове, от които колоните затворници тръгват за работа и където се извършват наказанията с бичуване, там се извършва и подборът на затворници за „инвалидните транспорти“. В лагерите на затворниците се прилагат също и смъртни наказания чрез разстрел или обесване.

В лагера важи правилото: човек е номер без стойност. Затворникът бива лишен от име, фамилия - вместо тях получава номер и лагерни дрехи - забраняват му се лични вещи и е подложен на нечовешко отношение.

Германските концентрационни лагери след 1939 г. са също така място на унищожение и геноцид на деца. В някои от тях има специални отделения за непълнолетни. Много деца умират преди транспортът да достигне лагера, много умират в газовите камери или биват убити с инжекции фенол. В лагерите има и новородени - родени там или попаднали там заедно с родителите им.

В лагера важи правилото: човек е номер без стойност.

Първият концентрационен лагер в Германия е създаден на 22 март 1933 г. по заповед на

Хайнрих Химлер в Дахау, Бавария, недалече от Мюнхен. Той става модел за всички по-късни нацистки концентрационни лагери. Тук се обучават кадрите на СС (напр. Адолф Айхман, Рудолф Хьос) за възникващите в Германия, а по-късно и в завладените от Третия райх европейски страни концентрационни лагери. Дахау е построен върху специално избран, блатист терен с нездравословен, влажен, планински климат, особено тежък през есента и зимата, когато затворниците са принудени да стоят с часове на плаца. Първите затворници на Дахау са политически опоненти на нацистите (включително и комунисти), евреи, хомосексуалисти, свидетели на Йехова и криминални престъпници. След 1939 г. лагерът се населява от затворници от всички завладени европейски страни. Той става и основен център за унищожение на духовенството, включително и полско, което се подлага на особена жестокост (от 2720 католически свещеници тук, 1780 са поляци - загиват 858). Първите масови транспорти поляци пристигат в Дахау през пролетта на 1940 г. Сред около 250 хиляди затворници, които преминават през лагера в годините 1933-1945, около 40 хиляди са поляци. Над 10 хиляди от тях умират. Смята се, че в годините 1933-1945 в лагера в Дахау са убити или са умрели около 150 хиляди затворници. В Дахау се провеждат също така псевдомедицински изследвания, извършват се смъртни наказания чрез разстрел или обесване. Лагерът действа до освобождението на 29 април 1945 г.

След 1939 г. концентрационните лагери са също така място на унищожение и геноцид на деца.

Много скоро в Германия са изградени и други концентрационни лагери по модел на лагера Дахау, в които, заедно с разширяването и експанзията на Германския Райх, започват да попадат и граждани на европейските страни, завладени от германските въоръжени сили. Един от следващите лагери е разположеният близо до Ваймар в Тюрингия Бухенвалд (действал от юли 1937 г. до 13 април 1945 г.). Първите му затворници са немски комунисти, социалдемократи, евреи, последователи на различни религиозни секти (като Свидетели на Йехова) и престъпници. След 1939 г. започват да пристигат транспорти с поляци, чехи, словаци, австрийци и жители (сред тях и цигани) на останалите завладени страни, по-късно и съветски военнопленници. Затворниците са принуждавани към каторжнически труд в изкопаването на подземни тунели за фабриките, произвеждащи боеприпаси. В лагера се провеждат псевдомедицински изследвания. От човешката кожа на екзекутираните затворници се прави галантерия за функционерите на СС. Като цяло през Бухенвалд минават 240 хиляди затворници.

Намиращият се на около 30 км от Берлин лагер **Заксенхаузен** функционира от 1936 г. до 22 април 1945 г. Предназначен за германските антинацисти. Затворниците са използвани главно в производството на керамични павета. Върху затворниците в Заксенхаузен се прилагат престъпни псевдомедицински експерименти. През 1942 г. там е построена газова камера, крематориум и място за екзекуция чрез разстрел. През април 1945 г. в лагера се прави евакуация на лагера – „марш на смъртта“. През този лагер минават 200 хиляди затворници.

Нойенгам (от 1938 г. до 5 май 1945 г.), намиращ се на 20 км от центъра на Хамбург, първоначално действа като филиал на лагера Заксенхаузен. Провеждат се псевдомедицински експерименти като имплантиране на задържаните (включително деца) с туберкулозни бактерии. Затворниците са граждани на завладените европейски страни. Работят във фабрика за тухли, както и в разширяването на близките промишлени предприятия. В лагера са затворени 115 хиляди затворници, включително 13 хиляди жени и деца. Лагерът в **Ораниенбург** функционира в годините 1933-1934 в центъра на градчето Ораниенбург, на около 30 км северно от Берлин. Затворници: противници на Третия райх (включително и комунисти), берлинска интелигенция, евреи и поляци, живеещи на територията на Германия. През 1935 г. той става седалище на централната ССинспекция на действащите лагери. В **Естравеген** в Долна Саксония (функционирал от 1933 г. до 1945 г.) са затворени предимно членове на съпротивителното движение в Западна Европа.

Флосенбург (1938 г. - април 1945 г.), намиращ се на границата на Долна и Горна Бавария, близо до местната каменоломна. Първите затворници са германски комунисти, врагове на Германския Райх, престъпници, а след 1939 г. и поляци и граждани от завладените европейски страни. В лагера са затворени 150 хиляди души. **Равенсбрюк** (1939 г. - до края на войната) е лагер за жени, намиращ се близо до град Фурстенберг в Мекленбург. Върху затворничките, предимно млади полякини, се извършват псевдомедицински опити. В лагера са затворени 135 хиляди жени.

Маутхаузен-Гусен (1938 - до края на войната), основан в Австрия, в малките Алпи, близо до град Маутхаузен, един от най-тежките лагери на Третия райх, наричан от затворниците „наддунавския ад“. Затворниците работят в Германския Райх каменоломни. Първите затворници са австрийци, след 1939 г. започват да пристигат транспортите с политически затворници, предимно от Полша. През лагера минават 210-250 хиляди затворници.

Хартхайм близо до Линц (1938-1944), център за евтаназия, както и място за незабавно

унищожение. В лагера действат газови камери, в началото предназначени главно за избиване на инвалиди и психично болни германци, включително деца. В годините 1940-1943 в камерите там са обгазени около 30 хиляди души, признати от нацисткия режим за „хора без стойност“, както и хора с увреждания от различни националности.

След нахлуването в Полша, на базата на действащите в продължение на вече няколко години лагери в Германския Райх, Германия пристъпва към създаването на концентрационни лагери на територията на Полша.

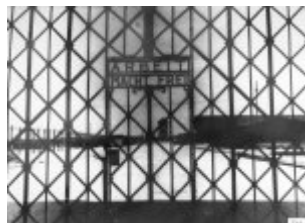
След избухването на Втората световна война в Германия са създадени следните концентрационни лагери:

Мителбау-Дора, в Кощайн, в саксонските планини Харц, на 3 км от Нордхаузен. Дора е една от най-важните немски фабрики за боеприпаси. В началото лагерът административно е подчинен на лагера Бухенвалд. Става независим лагер на 1 октомври 1944 г. Тук затворници работят в тунелите при нечовешки условия. Работят в производството на летящи бомби V-1 и ракети V-2, използвани при бомбандировките на Великобритания.

Берген-Белзен близо до ХанOVER, е основан в края на 1943 г., като първоначално е бил предназначен за съветски военнопленници. Въпреки че тук затворниците не са принудени да работят, с изключение на работата на територията на лагера, Берген-Белзен получава прозвището „фабрика на смъртта“. През първите седмици на 1945 г. се превръща в междинна база при евакуацията на много концентрационни лагери. Британците освобождават лагера на 15 април 1945 г. В лагера са затворени 90 хиляди затворници.

След нахлуването в Полша, на базата на действащите в продължение на вече няколко години лагери в Третия райх, Германия пристъпва към създаването на концентрационни лагери на територията на Полша. Същевременно започва да се транспортира част от полските затворници към лагерите в Германия.

Анна Ягоджинска

Портата на концентрационния лагер Дахау и надписът на нея „Arbeitmachtfrei“ („Работата те прави свободен“); (IPN) Портата на концентрационния лагер Дахау и надписът на нея „Arbeitmachtfrei“ („Работата те прави свободен“); (IPN)

Концентрационен лагер Дахау – общ изглед към бараките, в които са живеели затворниците; оградата от бодлива тел, по която е минавал ток с високо напрежение; бараките на затворниците; април 1945 г. (IPN) Концентрационен лагер Дахау – общ изглед към бараките, в които са живеели затворниците; оградата от бодлива тел, по която е минавал ток с високо напрежение; бараките на затворниците; април 1945 г. (IPN)

Концентрационен лагер Дахау - трупове на убити затворници; април 1945 г. след освобождаването на лагера (IPN) Концентрационен лагер Дахау - трупове на убити затворници; април 1945 г. след освобождаването на лагера (IPN)

Концентрационен лагер Дахау- затворници освобождават платформата от телата на убитите; на заден план се вижда сградата на крематориума. 1945 г. (IPN) Концентрационен лагер Дахау-затворници освобождават платформата от телата на убитите; на заден план се вижда сградата на крематориума. 1945 г. (IPN)

Графика, представяща наказанието „стълб“, едно от най-жестоките наказания, прилагани в Дахау; графиката е дело на един от затворниците, отец Владислав Сарник (личен архив на Мария Сарник – Кониечна) Графика, представяща наказанието „стълб“, едно от най-жестоките наказания, прилагани в Дахау; графиката е дело на един от затворниците, отец Владислав Сарник (личен архив на Мария Сарник – Кониечна)

Германски офицери на посещение в концентрационния лагер Дахау; на преден план, при макета на лагера, е щандартенфюрерът от СС д-р Вилхелм Пфаненщийл; януари 1941 г. (IPN) Германски офицери на посещение в концентрационния лагер Дахау; на преден план, при макета на лагера, е щандартенфюрерът от СС д-р Вилхелм Пфаненщийл; януари 1941 г. (IPN)

Концентрационен лагер Берген-Белзен – общ гроб на убити затворници; април 1945 г. след освобождаването на лагера (IPN) Концентрационен лагер Берген-Белзен – общ гроб на убити затворници; април 1945 г. след освобождаването на лагера (IPN)

Концентрационен лагер Бухенвалд - жертви на III Райх - затворници, страдащи от хроничен глад; април 1945 г. след освобождаването на лагера (IPN) Концентрационен лагер Бухенвалд - жертви на III Райх - затворници, страдащи от хроничен глад; април 1945 г. след освобождаването на лагера (IPN)

Концентрационен лагер Бухенвалд - бивши затворници на нарове в лагера; април 1945 г., след освобождаването на лагера (IPN) Концентрационен лагер Бухенвалд - бивши затворници на нарове в лагера; април 1945 г., след освобождаването на лагера (IPN)

Затворнички от концентрационен лагер Равенсбрюк; 1945 г. след освобождаването на лагера (IPN) Затворнички от концентрационен лагер Равенсбрюк; 1945 г. след освобождаването на лагера (IPN)

Концентрационен лагер Заксенхаузен – апел на лагерния плац, на заден план върху бараките се вижда фрагмент от надпис, вероятно със следното съдържание: "Esgibtnureinen Wegzur Freiheit, seine Meilensteine heissen: Gehorsam-Fleiss-Ehrlichkeit-Ordnung-Sauber Концентрационен лагер Заксенхаузен –

апел на лагерния плац, на заден план върху бараките се вижда фрагмент от надпис, вероятно със следното съдържание: "Esgibt nureinen Weg zur Freiheit, seine Meilensteine heissen: Gehorsam-Fleiss-Ehrlichkeit-Ordnung-Sauberkeit-Nüchternheit-Wahrhaftigkeit-Opfersinn und Liebe zum Vaterland" („Има само един път към свободата и неговите крайъгълни камъни се наричат: подчинение - усърдие - честност - ред - чистота - трезвост - откровеност - жертвоготовност и любов към родината"); 1939 г. (IPN)

Галерия
